

CENTRALA POLSKICH
SZKÓŁ DOKSZTAŁCAJĄCYCH
W AMERYCE

POLISH SUPPLEMENTARY
SCHOOL COUNCIL OF AMERICA

3/2023

KWARTALNIK / QUARTERLY
DRUK ISSN 2470-6167
ONLINE ISSN 2470-6175
NAKŁAD 300 EGZ.

Z teki Asystenta

DODATEK DO KWARTALNIKA ASYSTENT #31

Edukacja wczesnoszkolna

- 3 Zagadki o polskich miastach
Barbara Kosmowska
- 4 Rebusy
Aneta Matyszczyk
- 6 Żegnajcie wakacje!
Laura Migas-Puch
- 10 Kolory i dary jesieni
Lucyna Bzowska

Zestaw ćwiczeń interaktywnych

- 13 Ćwiczenia interaktywne – Dary jesieni
Lucyna Bzowska

Język polski

- 10 Krzysztof Kamil Baczyński
– „Pokolenie”
Joanna Balcerzyk

Historia

- 19 Polska w czasach przełomu
Agata Szeska

Geografia

- 22 Współczesny rynek pracy w Polsce
Dorota Nagórska

Katecheza

- 25 Święty Szczepan i prześladowania
Krzysztof Gospodarzec

Metodyczny niezbędnik do ćwiczeń z tekstem literackim

- 28 Opowiadanie z dialogiem na lekcjach
języka polskiego.
„Ten dzień” Barbary Kosmowskiej
Laura Migas-Puch

Metodyka

- 30 Dogoterapia – pozytywny
wpływ na dzieci w szkole
Sylvia Wadach-Kloczkowska

Uczniowie piszą

- 33 O przyjaźni i nie tylko... Fragmenty
esejów stypendystów CPSD 2023

Recenzje

- 34 „Każdy przekład jest klęską...” – rzecz
o trzech wybitnych tłumaczkach
Agnieszka Halubiec

Drodzy Czytelnicy!

Po raz trzeci w tym roku redakcja „Asystenta” poleca Państwu dodatek do numeru, który zawiera ciekawe materiały metodyczne do wykorzystania na różnych etapach edukacji.

Na lekcje z najmłodszymi uczniami proponujemy następną serię rebusów i zagadek oraz dwa scenariusze zajęć: o kolorach i darach jesieni oraz o pożegnaniu wakacji. Ten ostatni tekst został napisany na podstawie podręcznika „Polskie niezapominajki”. Aby pomóc Państwu wykorzystać nowe technologie, Lucyna Bzowska stworzyła również zestaw ćwiczeń interaktywnych o jesieni.

W związku z kolejną rocznicą wybuchu powstania warszawskiego dla nauczycieli-polonistów pracujących z młodzieżą publikujemy scenariusz lekcji o trudnym losie pokolenia Kolumbów, który uwidocznił się w wierszu Krzysztofa Kamila Baczyńskiego „Pokolenie”. Natomiast historycy mogą skorzystać z pomysłu na zajęcia dotyczące współczesnych dziejów Polski, proponujemy bowiem konspekt o stanie wojennym i obradach okrągłego stołu. Dla geografów przygotowaliśmy scenariusz o rynku pracy w Polsce, a dla katechetów mamy ciekawą propozycję katechezy o świętym Szczepanie. By Państwa zajęcia były

jak najbardziej efektywne i interesujące, do każdego scenariusza dołączyliśmy kartę pracy, która pozwoli uczniom doskonalić umiejętności, a nauczycielom da możliwość ich sprawdzenia.

W trzeciej odsłonie „Metodycznego niezbędnika do ćwiczeń z tekstem literackim” autorka podpowiada, jak analizować opowiadanie z dialogiem, odwołując się do publikowanego na łamach naszego kwartalnika tekstu Barbary Kosmowskiej „Ten dzień”.

O niecodziennej lekcji z wykorzystaniem dogoterapii przeczytają Państwo w dziale „Metodyka”.

Po raz kolejny oddajemy również głos naszym uczniom. Dziś publikujemy ich krótkie przemyślenia, którymi podzielili się z nami podczas wręczenia stypendiów Centrali Polskich Szkół Doksztalających.

Numer zamyka nasza przewodniczka po świecie literatury – Agnieszka Hałubiec, polecając w swojej recenzji książkę Krzysztofa Umińskiego „Trzy tłumaczkę” poświęconą trudnej i często niedocenianej pracy tłumacza.

Zespół redakcyjny „Asystenta”

Redaktor naczelna
Renata Jujka

Redaktor prowadząca
Joanna Balcerzyk

Redaktor ds. literackich
Barbara Kosmowska

Zespół redakcyjny
Aneta Matyszczyk, Elizabeth Laskowski

Oprawa graficzna, skład
Katarzyna Wilusz

Korekta
Daniela Podlaska

Bank zdjęć
www.pixabay.com, www.unsplash.com,
www.pexels.com, pl.freepik.com

Okładki książek
dzięki uprzejmości Wydawnictwa Marginesy

Druk
PPU Boxpol Sp. z o.o., ul. Wiejska 28,
76-200 Stupsk, Polska, tel. +48 59 8424371,
e-mail: druk@boxpol.pl, www.boxpol.pl

Zamówienia
Wioletta Jusinska, wjusinska@yahoo.com,
119 Kingswood Dr Naugatuck, CT06770

Promocja
Aneta Matyszczyk

Wydawca
Centrala Polskich Szkół Doksztalających
w Ameryce

Czasopismo „Asystent” wydaje Centrala Polskich Szkół Doksztalających w Ameryce zgodnie z podjętą Uchwałą w 2015 r., na mocy której powołano zespół redakcyjny.

Redakcja nie zwraca materiałów niezamówionych i zastrzega sobie prawo do redagowania, skracania i adiustacji nadesłanych tekstów.

Materiały do numeru na I kwartał przyjmowane są do 15 stycznia, na II kwartał — do 15 kwietnia, na III kwartał — do 15 lipca, na IV kwartał — do 15 października.

Redakcja nie odpowiada za treść ogłoszeń, zamieszczonych reklam i materiałów promocyjnych.

Opinie zawarte w nadesłanych tekstach są opiniami ich autorów i nie muszą odzwierciedlać stanowiska Zarządu CPSD.

Przedruki z kwartalnika „Asystent” dozwolone są wyłącznie za uprzednią pisemną zgodą Wydawcy.

 **KANCELARIA PREZESA
RADY MINISTRÓW**

Projekt finansowany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach zadania publicznego dotyczącego pomocy Polonii i Polakom za granicą. Umowa nr 707/DWPP/23.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autorów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Zagadki o polskich miastach

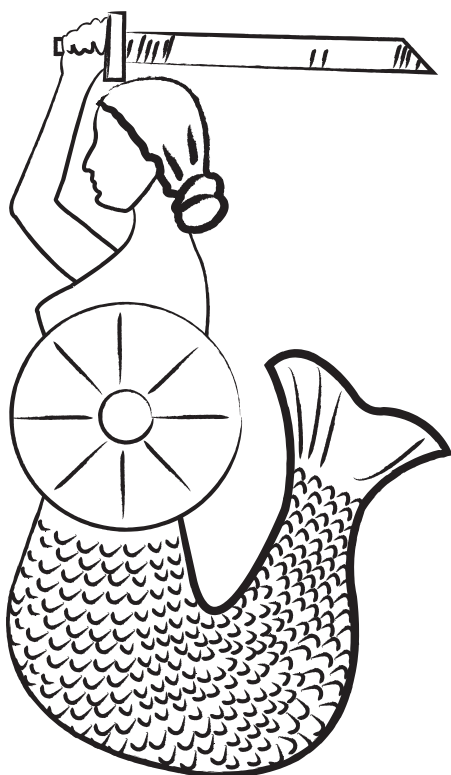
Barbara Kosmowska

1.

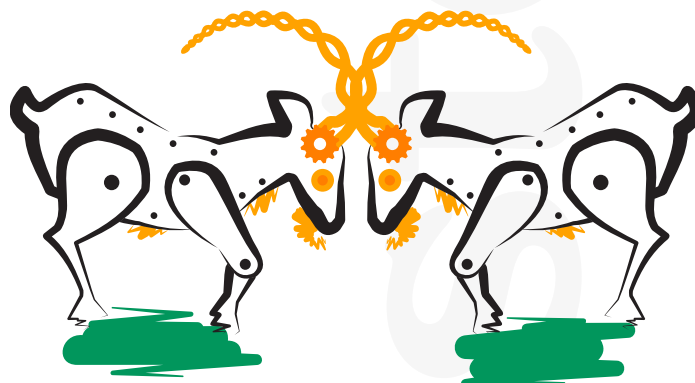
Był tam smok, wciąż jest Barbakan
I Wawel, gdzie żyli królowie.
Mieszkała też Wisława Szymborska,
Wicie już gdzie?

2.

Przecięta na pół Wisłą, z Syrenką zamysloną
A kolumna Zygmunta nad miastem wyrasta
Są w niej muzea, pomniki niezliczone
I kamieniczki Starego Miasta
Kiedyś w niej żyli Wars i Sawa
Teraz to nasza duma. Na imię ma...

Barbara Kosmowska – dr filologii polskiej, literaturoznawczyni, pisarka, laureatka wielu ogólnopolskich nagród za twórczość dla dzieci i młodzieży. Jej książki znalazły się w kanonie lektur szkolnych w Polsce i Ukrainie.

3.

Jest takie miasto z wielkim spodkiem
I są w nim wciąż górnicze dzielnice.
Leży na Śląsku, po śląsku mówi
A są to nasze...

4.

Jeśli lubisz pływać,
A nie piechotką chodzić,
to musisz się wybrać
do miasta...

5.

Jeśli lubisz koziołki, które się trykają
I pyry, czyli ziemniaki, które tu podają
To bez zbędnego gadania
Wybierz się prosto do...

Rebusy

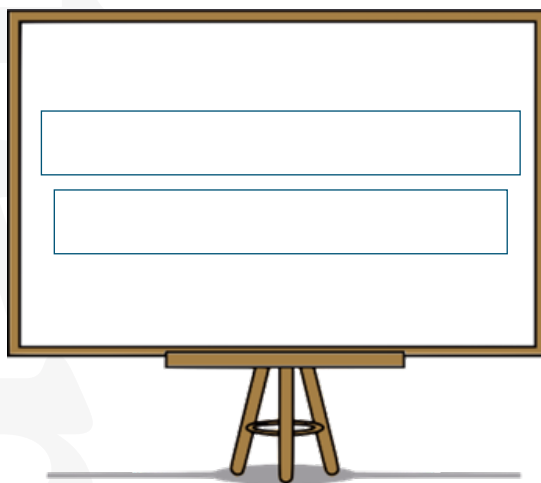
Aneta Matyszczyk

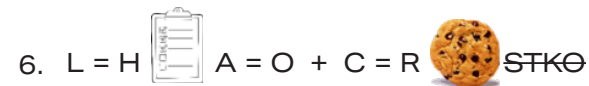
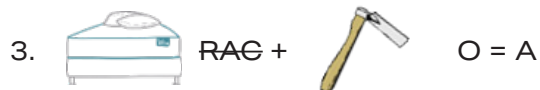
Aneta Matyszczyk – nauczycielka w Polskiej Szkole Sobotniej im. bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Derby CT/USA. Rzecznik prasowy CPSD w NY.

1. Przeskakując co 2 literę, odkryjesz temat Rebusów-Zgadusów.

P	Z	I	W	E	K	R	Y	W	A	S
R	Z	M	Y	U	D	L	Z	E	W	K
O	I	N	T	E	L	K				

2. Odgadnij rebusy.

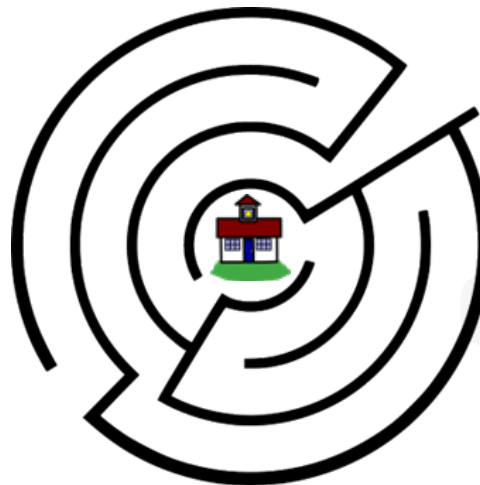

3. Włóż do piórnika szkolne przybory, które ukryły się w diagramie.

D	Ł	O	Ł	Ó	W	E	K	I	A
Ł	U	Ł	Y	Ż	L	K	R	E	L
U	N	O	Ż	Y	C	Z	K	I	I
G	O	K	R	E	D	K	I	A	N
O	T	E	M	P	E	L	E	J	I
P	E	J	E	K	L	E	J	A	J
I	L	K	G	U	M	K	A	T	K
S	T	E	K	R	E	L	I	N	A
T	E	M	P	E	R	Ó	W	K	A
A	G	U	I	M	A	Z	A	K	I

4. Pomóż dzieciom odnaleźć drogę do szkoły.

Żegnajcie wakacje!

Konspekt lekcji języka polskiego dla klas 1–3 z wykorzystaniem tekstu z podręcznika „Polskie niezapominajki”

Laura Migas-Puch

Laura Migas-Puch – absolwentka Wydziału Filologii Polskiej UJ i Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oraz studiów podyplomowych z dziennikarstwa. Nauczycielka w polskich szkołach dokształcających oraz w amerykańskiej szkole publicznej.

CELE OGÓLNE (CELE DYDAKTYCZNE)

- umiejętność płynnego czytania,
- prowadzenie efektywnej pracy z tekstem,
- doskonalenie precyzyjnego odpowiadania na pytania,
- kształtowanie umiejętności pracy indywidualnej oraz w grupie,
- ćwiczenia w budowaniu pełnych zdań i wyrażania myśli,
- umiejętność uważnego słuchania.

CELE OPERACYJNE (OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ)

- poszerzenie wiedzy językowej,
- doskonalenie umiejętności poprawnego czytania,
- kształtowanie sprawności pisania,
- ćwiczenie budowania rozwiniętej wypowiedzi ustnej,
- kształtowanie umiejętności słuchania ze zrozumieniem.

FORMY I METODY PRACY

- praca indywidualna (praca z tekstem),
- ćwiczenia praktyczne,
- dyskusja.

ŹRÓDŁA/ MATERIAŁY

- *Polskie niezapominajki. Podręcznik do nauki języka polskiego jako odziedziczonego dla klas 1–3. Lekcja nr 16, s. 66–67,*
- karta pracy.

PRZEBIEG LEKCJI

Czynności organizacyjne

- Przywitanie uczniów. Sprawdzenie obecności.
- Przedstawienie tematu lekcji: *Żegnajcie wakacje!*

Część właściwa

1. **Wprowadzenie:** nauczyciel rozpoczyna krótką rozmowę o wakacjach. Pyta uczniów o ich wrażenia, najlepsze wakacyjne chwile. Wyznacza lub chętni uczniowie dzielą się wspomnieniami.
2. Nauczyciel czyta tekst (s. 66).
3. Uczniowie czytają tekst wspólnie, na głos, razem z nauczycielem (tekst pokazany na tablicy przy użyciu rzutnika).
4. Każdy uczeń jest poproszony o przeczytanie tekstu samodzielnie (w ciszy) oraz zastanowienie się nad odpowiedziami na pytania:
  - O czym jest tekst?
  - Jak mają na imię dzieci przedstawione w opowiadaniu?
  - Jak (dzieci) spędziły wakacje?
5. Po określonym czasie nauczyciel wyznacza uczniów do odpowiedzi na postawione pytania.
6. Nauczyciel rozdaje karty pracy – wyjaśnia zadania, czyta polecenia na głos. Uczniowie wykonują prace indywidualnie (z pomocą nauczyciela).
7. Prowadzący nadzoruje wykonywanie zadań z karty pracy. Zatrzymuje się przy zadaniu nr 3 – uczniowie sprawdzają poprawność odpowiedzi wspólnie w klasie.
8. Nauczyciel pyta uczniów o zadanie nr 4 z karty pracy – wskazani uczniowie opisują obrazek.
9. Po zakończonej pracy z arkuszem nauczyciel czyta tekst „Sierpniowy tydzień” (podręcznik, s. 67). Pozwala uczniom zgadywać i zastępować obrazki poprawnymi wyrazami.
10. Czytanie indywidualne (kilka minut) – uczniowie ćwiczą czytanie tekstu samodzielnie.
11. Po wyznaczonym czasie nauczyciel wyjaśnia ostatnie zadanie (lub zadaje zadanie domowe): każdy uczeń ma napisać 3 zdania o wakacjach i zastąpić niektóre wyrazy swojego tekstu obrazkami. Po określonym czasie uczniowie przekazują swój tekst koleżance/koledze z ławki do przeczytania.

Zakończenie zajęć

KARTA PRACY

Zadanie 1

Wakacyjny dzień. Napisz 4 zdania o jednym z wakacyjnych dni. Wykorzystaj rzeczowniki z ramki.

lody	słońce	plaża	basen	wycieczka
------	--------	-------	-------	-----------

Zadanie 2

Policz sylaby i pokoloruj gałki lodów:

4 sylaby – smak czekoladowy,

3 sylaby – smak jagodowy,

2 sylaby – smak bananowy.

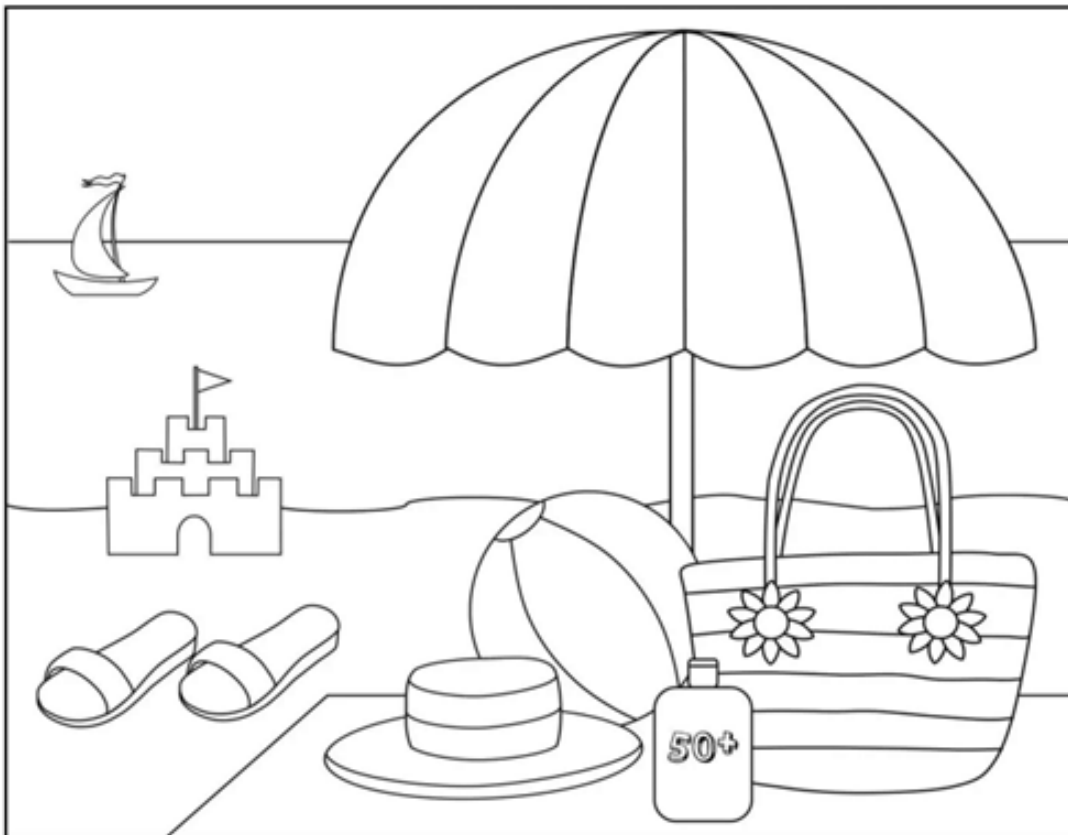
Zadanie 3

Połącz w pary. Do podanych rzeczowników związanych z wakacjami dopisz odpowiednie określenia (przymiotniki), np.: lato – gorące.

RZECZOWNIK	PRZYMIOTNIK
lato	gorące
wiatrak	
rzeka	
góry	
wspinaczka	
plac zabaw	

Zadanie 4

Co widzisz na obrazku? Nazwij przedmioty, które widzisz na obrazku. Pokoloruj go.

Kolory i dary jesieni

Lucyna Bzowska

Lucyna Bzowska – prezes PSPiA KLANZA Oddział w Bogatyni oraz wiceprezes Fundacji Edu-SEN. Wdraża pedagogikę zabawy w proces dydaktyczny i wychowawczy. Szkoli nauczycieli polskich i polonijnych. Autorka publikacji dla nauczycieli klas I–III.

Proponowany scenariusz można zrealizować w klasach 0–III z położeniem nacisku na cele zależne od wieku dzieci. W opisane działania można wpleść czytanie i pisanie pojedynczych wyrazów, zdań czy też spójnych wypowiedzi oraz zabawy sylabami.

Jesień jest bardzo wdzięcznym tematem i łatwo przygotować ciekawe, atrakcyjne zajęcia oparte na aktywności uczniów.

W przedszkolu i w klasie pierwszej można skoncentrować się na interpretacji pogody i wprowadzaniu podstawowych wyrazów, czytaniu sylab i zabawach nimi, skupić się na darach jesieni, wprowadzaniu i utrwalaniu nazw kolorów, słownictwie związanym z darami jesieni, porami roku.

W drugiej i trzeciej klasie oprócz ustnych ćwiczeń językowych można zapisywać słownictwo związane z jesienią, układać zdania i spójne wypowiedzi, opisywać dary jesieni, ćwiczyć liczbę pojedynczą i mnogą, rodzaje gramatyczne, liczebniki itd.

Każdą z opisanych zabaw można rozbudować i oprzeć na niej całe zajęcia lub wybrać kilka propozycji.

Warto wykorzystać w działaniach dary jesieni lub ich rysunki. Gotowe pomoce dydaktyczne do tematów związanych z jesienią dostępne są w sklepie <https://edukacjasen.pl/ksiegarnia/materialy-dydaktyczne-nauczyciel-edukacja-polska-szkola/>. Można znaleźć tam materiały dydaktyczne dla klasy 0 (dzieci 5–6 lat), I i II w październiku.

Mam nadzieję, że zaprezentowane metody zainspirują Was do przygotowania interesujących i efektywnych zajęć.

POWITANIE

Dzieci chodzą w rytmie wybijanym przez nauczyciela i wypowiadają słowa: *Jest już jesień, jest już jesień...* Gdy rytm milknie, stają. Nauczyciel określa sposób witania się z koleżankami i kolegami, np. przez podanie ręki, przybicie piątki, uśmiech. Gdy dzieci ponownie usłyszą wybijany rytm, zaczynają chodzić i powtarzać słowa. W każdej rundzie wprowadzają inne powitanie.

PORY ROKU – ZABAWA NA HASŁO

W pierwszym etapie dzieci po kolei powtarzają i odczytują nazwy pór roku (dla uatrakcyjnienia pokazywane przez nauczyciela w różnym tempie).

Następnie nauczyciel wspólnie z dziećmi ustala sposób interpretacji pór roku, np. wiosna – podnoszą ręce do góry (rosną kwiaty), lato – leżą na plaży, opalając się, jesień – zbierają kasztany, zima – jeżdżą na nartach.

Dzieci swobodnie chodzą, nauczyciel co pewien czas podaje hasło (nazwę pory roku), a one odpowiednio reagują. Po każdej rundzie można wprowadzić dodatkowe działania, np. wymieniać skojarzenia do danej pory roku, charakterystyczne części garderoby, elementy pogody, czytać wyeksponowane wyrazy lub sylaby zapisane na kolorowych kartkach (kolory przypisać porom roku – zielony, żółty, pomarańczowy, biały). W 2–3 klasie można na koniec zapisać po kilka skojarzeń dotyczących pór roku lub tylko jesieni.

PORY ROKU

Wszyscy stoją w ciasnym kręgu. Nauczyciel wybiera osobę (poprzez kontakt wzrokowy; jest on ważny – należy go wyćwiczyć), do której rzuca piłkę. Wypowiada nazwę pory roku, np. WIOSNA, i rzuca piłkę do kolejnej osoby, ta wypowiada nazwę następnej pory roku (czyli LATO) i rzuca dalej. Jeżeli piłka upadnie, wszystkie dzieci kucają, a rzucający i łapiący obiegają krąg i wracają na swoje miejsca. Zabawę kontynuuje osoba, która miała złapać piłkę. Za każdym razem zabawa rozpoczyna się od ustalonej pory roku, np. wiosny.

ODGŁOSY JESIENI

Dzieci siedzą w kręgu w 3–7 grupach. Zastanawiają się, jakie odgłosy można usłyszeć jesienią i jak można je wyrazić, np. deszcz poprzez rytmiczne wymawianie *kap, kap, kap*, ulewę – przez uderzanie palcami o podłogę, wiatr – poprzez wymawianie *szszsz...* wicher – przez szeleszczenie gazetami itd. (można wprowadzić instrumenty perkusyjne, puszki z piaskiem, darcie gazet itp.).

Każda grupa ćwiczy jeden z wybranych odgłosów. Po chwili nauczyciel zaprasza zespoły do wspólnego koncertu pt. *Odgłosy jesieni*. Jest dyrygentem, który pokazuje, kiedy i która grupa się włącza (zespoły muszą być skoncentrowane i uważnie śledzić gesty nauczyciela, który wprowadza grupy najpierw pojedynczo, jedną po drugiej, potem 2–3 grupy jednocześnie itd.). Po wspólnym koncercie dzieci nagradzają się brawami. Mogą zilustrować w zeszytach symboliczne elementy jesiennej pogody i podpisać je, następnie ułożyć i zapisać 1–3 zdania.

JESIENNY DESZCZ

Do niebieskich cienkich worków na śmieci nauczyciel wkłada w zależności od wieku dzieci i celów lekcji kartki, np. z sylabami z powtarzanych paradygmatów (do każdego z innych), ze skojarzeniami do jesieni, z nazwami darów jesieni, z ilustracjami przedstawiającymi dary jesieni. Do worków wdmuchuje powietrze, skręca górę i zawiązuje pętelkę (jak w balonach). Dzieci stają wokół chusty (folii malarskiej), trzymając jej brzegi. Na środku nauczyciel kładzie krople deszczu (z worków), dzieci rytmicznie poruszają chustą (folią), jednocześnie powtarzając za nim zdania, np. *Pada deszcz kap kap kap. Wieje wiatr fu fu fu. Szumi wiatr szu szu szu*.

W drugiej rundzie dzieci stają w czterech grupach. Każda odbija, podrzuca worek, uważając, aby nie spadł na podłogę (w trakcie zabawy można wykorzystać piosenkę o jesieni) lub liczyć liczbę odbić.

Na koniec, w zależności od celów lekcji i przygotowanych materiałów, dzieci rozrywają worki, wyjmują kartki i np. czytają sylaby, wyrazy, podają nazwy pór roku. Worki można rozrywać po kolei, wykonując działania oparte na ich zawartości.

Przy młodszych dzieciach szczególną uwagę należy zwrócić na onomatopeje: *szu, szu, szu, szumi, deszcz*, pokazać dzieciom układ ust (przesadnie zrobić tzw. „dzióbek/ryjek”).

IDZIE JESIEŃ, W SWOIM KOSZU NIESIE...

Wszyscy siedzą w kręgu wokół zgromadzonych darów lub ich ilustracji. Pierwsze dziecko mówi: *Idzie jesień, w swoim koszu niesie...* i dodaje nazwę daru jesieni, np. *jarzębinę*. Przy młodszych dzieciach wymieniony dar dziecko bierze i kładzie przed sobą. Kolejne dziecko powtarza całe zdanie, dodając swój dar. Następnie dzieci rytmicznie wypowiadają tekst z poprzedniego działania: *Idzie jesień...* i jednocześnie wymieniają wszystkie dary jesieni. Nauczyciel powtarza działanie trzy-, czterokrotnie, za każdym razem wprowadzając inny sposób czytania – cicho, z intonacją pytającą, sylabami itd.

W 2–3 klasie prowadzący może zapisywać wyrazy na kartkach papieru, np. *jarzębina, kasztany, grzyby*. Działania oprzeć na okazach, ilustracjach, a potem na zapisanych wyrazach. Każde dziecko bierze jedną kartkę, kładzie ją przed sobą i czyta wyraz.

Może również powtórzyć liczbę pojedynczą i mnogą rzeczowników – dziecko odczytuje wyraz w liczbie pojedynczej, a klasa podaje liczbę mnogą (*kasztan – kasztany*) lub odwrotnie (*grzyby – grzyb*).

W kolejnej rundzie każde dziecko pokazuje kartkę, czyta swój wyraz (to, co ma) i wyrazy sąsiadów z prawej i lewej strony (to, czego nie ma), np.: *Mam jarzębinę, nie mam kasztanów i gruszek.*

Na koniec dzieci rysują w zeszytach kosz oraz pięć wybranych darów jesieni. Podpisują cały rysunek lub pojedyncze dary jesieni. Nauczyciel zwraca uwagę na poprawność ortograficzną zapisów.

DARY JESIENI

Dzieci siedzą w kręgu. Nauczyciel ma w koszu (pudełku) po jednym darze jesieni. Po kolei wyjmuje dary, dzieci nazywają je i mówią, co o nich wiedzą, np. kasztan to owoc kasztanowca, kulisty, pokryty błyszczącą, brązową skórką, pokarm dla zwierząt, przysmak dzików, dar jesieni, z którego można robić różne ludziki. Młodsze dzieci mogą podać tylko nazwę daru jesieni albo ułożyć 1–2 zdania, np. *To jest kasztan. Jest brązowy.*

W kolejnej rundzie nauczyciel podpisuje dary jesieni na paskach papieru: *ten kasztan, ta dynia, to jabłko, ta śliwka* itd., ćwicząc rodzaj gramatyczny. Zamiast zapisywać można przygotować 3 kosze – każdy z innym rodzajem i dzieci odpowiednio układają dary jesieni.

JESIENNE KOLORY

Wszyscy stoją w kręgu. Nauczyciel rozsypuje na podłodze kolorowe kartki i prosi dzieci, aby skojarzyły je z jesienią. Po chwili namysłu chętne dziecko podchodzi do kartki w wybranym kolorze, podnosi ją i jednocześnie mówi np.: *czerwony jak jarzębina.*

Dzieci pracują w większych lub mniejszych zespołach, podają jak najwięcej przykładów, z których potem zapisują 2–3 w zeszytach wraz z pokolorowanymi kwadracikami. Przy młodszych dzieciach można dobierać rysunki przedstawiające dary jesieni z kolorowymi kartkami.

UKŁADAMY ZDANIA

Dzieci dobierają się parami (dar jesieni i podpis) i siadają w kręgu, kładąc przed sobą materiały. Każda para układa zdanie ze swoim darem jesieni. Następnie dzieci chodzą wokół darów, mówiąc rytmicznie tekst rymowanki, np.:

Idzie, idzie, idzie jesień.

W swoim koszu dary niesie.

Na koniec stają i prezentują zdania.

JA MAM... KTO MA...?

Potrzebne są pary jednakowych darów jesieni (tyle par, ile dzieci) – naturalne okazy lub ilustracje (czerwone i brązowe liście, żółędzie, kasztany, wrzosa, jabłka, grona owoców

jarzębiny, gruszki, śliwki, dynie itd.). Wszyscy biorą po dwa dowolne dary i siadają w kręgu. Wyznaczone dziecko (lub nauczyciel) podnosi jeden ze swoich darów i mówi: *Mam zielone jabłko. Kto ma pomarańczową marchewkę?* Ten, kto ma pomarańczową marchewkę, podnosi ją do góry i mówi: *Mam pomarańczową marchewkę. Kto ma...?* (wymienia nazwę swojego drugiego daru i go pokazuje) itd., aż wszystkie dzieci wezmą udział w działaniu. Tego typu zadania są bardzo ważne, ponieważ są to ćwiczenia na rzeczownik w bierniku połączony z czasownikiem „mieć”.

INFORMACJA ZWROTNA

Nauczyciel zadaje pytania, np. *Kto wymieni i napisze nazwy 8 darów jesieni?*, chętne dzieci wymieniają określoną liczbę nazw darów jesieni i zapisują je na tablicy.

Bibliografia

- L. Bzowska, R. Kownacka, *Uczymy się, bawiąc. Klasa I, II, III. Propozycje bloków tematycznych, zabaw i metod aktywizujących w klasach I–III*, Lublin 2000, Wydawnictwo KLANZA.
- L. Bzowska, R. Kownacka, *Uczymy się, bawiąc z Naszym Elementarzem. Część 1,2,3,4. Propozycje zabaw i metod aktywizujących*, Lublin 2015, Wydawnictwo KLANZA.
- L. Bzowska, A. Godlewska, E. Ławczyz, A. Zawacka-Uveges, *INSPIRATOR. Uczę się czytać i pisać. 5–6 lat*, WYDAWNICTWO EDUKACYJNE SEN, 2022.
- L. Bzowska, A. Godlewska, E. Ławczyz, A. Zawacka-Uveges, *INSPIRATOR. Czytam i piszę. Klasa 1*, WYDAWNICTWO EDUKACYJNE SEN, 2021.
- L. Bzowska, A. Godlewska, E. Ławczyz, A. Zawacka-Uveges, *INSPIRATOR. Uczę się, bawię i poznaję świat. Klasa 2*, WYDAWNICTWO EDUKACYJNE SEN, 2021.

Lucyna Bzowska

Ćwiczenia interaktywne – Dary jesieni

Zeskanuj kody QR, aby wykonać ćwiczenia

Krzysztof Kamil Baczyński „Pokolenie”

Joanna Balcerzyk

Joanna Balcerzyk – absolwentka Wydziału Filologii Polskiej na UAM w Poznaniu oraz studiów podyplomowych na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Społecznych UW; nauczycielka języka polskiego i WOS w I LO w Kaliszu; egzaminator maturalny.

Lekcja dla klasy III LO

Temat lekcji: „[...] I tak staniemy na wozach, czołgach, na samolotach [...]”. Los pokolenia Kolumbów w wierszu Krzysztofa Kamila Baczyńskiego „Pokolenie”.

Czas trwania zajęć: 90 minut

Lekcja została opracowana na podstawie wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego „Pokolenie” (K.K. Baczyński, *Wybór poezji*, Wrocław 1989, BN). Można wykorzystać podręcznik: A. Siek, A. Witowska, M. Kończewska, *Podręcznik literacko-językowy dla polonijnych szkół średnich. Dwudziestolecie międzywojenne. Wojna i okupacja. Współczesność*, Klasa III liceum, Chicago 2015.

CELE OGÓLNE

- zaznajomienie uczniów z sylwetką Krzysztofa Kamila Baczyńskiego oraz terminem „pokolenie Kolumbów”,
- objaśnienie genezy wiersza „Pokolenie”, zwłaszcza jego zależności od pokoleniowych doświadczeń poety oraz tła historycznego,
- zwrócenie uwagi na katastroficzny wymiar poezji autora,
- dokonanie interpretacji tekstu.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń zna:

- krótką biografię Krzysztofa Kamila Baczyńskiego i jej wpływ na wymowę wiersza,

- terminy: *katastrofizm*, *wizja apokaliptyczna*, *doświadczenie generacyjne*.

Uczeń potrafi:

- dokonać pogłębionej interpretacji wiersza z uwzględnieniem kontekstów biograficznego oraz historycznego,
- wyjaśnić, czym jest katastrofizm generacyjny (pokoleniowy),
- wskazać w tekście obrazy apokaliptyczne,
- znaleźć analogię pomiędzy wymową tekstu literackiego i tekstu ikonizacyjnego.

Uczeń rozumie:

- wpływ wojny na przeżycia młodych ludzi i rolę wspólnych doświadczeń w formowaniu się całego pokolenia,
- terminy: *katastrofizm*, *wizja apokaliptyczna*.

METODY I FORMY PRACY

- rozmowa kierowana,
- praca z tekstem,
- elementy wykładu,
- mapa myśli,
- praca w grupach.

POMOCE DYDAKTYCZNE

- podręcznik: A. Siek, A. Witowska, M. Kończewska, *Podręcznik literacko-językowy dla polonijnych szkół średnich, Dwudziestolecie międzywojenne. Wojna i okupacja. Współczesność*, Klasa III liceum, Chicago 2015,
- K.K. Baczyński, *Wybór poezji*, BN, Wrocław, 1989,
- karta pracy.

PRZEBIEG LEKCJI

Wstęp

Nauczyciel dzieli klasę na kilkusobowe grupy (w zależności od możliwości sali lekcyjnej) tak, aby każda osoba mogła usiąść przy stole i zapisywać notatki na wspólnej dużej kartce papieru. Przed przystąpieniem do pracy należy uczniom przypomnieć, na czym polega tworzenie mapy myśli.

Zadaniem młodzieży będzie stworzenie notatki dotyczącej wojny i jej wpływu na przeżycia i doświadczenia młodych ludzi.

Po zakończeniu pracy poszczególne zespoły prezentują jej efekty. W mapach myśli, które powinny zawierać skojarzenia uporządkowane hierarchicznie, na pewno pojawią się takie słowa, jak strach, smutek, groza, utrata niewinności, odebranie bez troski, brak możliwości uczenia się, śmierć, walka, utrata rodziny, domu itp.

Wnioski z omówienia mapy myśli dadzą nauczycielowi dobrą okazję do zapoznania uczniów z nazwą pokolenia Kolumbów, które zawdzięcza ją powieści Romana Bratnego „Kolumbowie. Rocznik 20”, a oznacza młodych ludzi, którzy urodzili się w wolnej Polsce i w niej dorastali, ale wojna i okupacja odebrały im to, co przynależne młodości, a w zamian przyniosły działalność konspiracyjną i konieczność walki, a niejednokrotnie śmierć.

Nauczyciel zapoznaje również uczniów z krótką biografią Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, zwracając szczególną uwagę na jego konspiracyjną działalność w Szarych Szeregach, udział w powstaniu warszawskim, a także na niezwykłą wrażliwość, która wyrażała się w jego twórczości.

Część właściwa lekcji

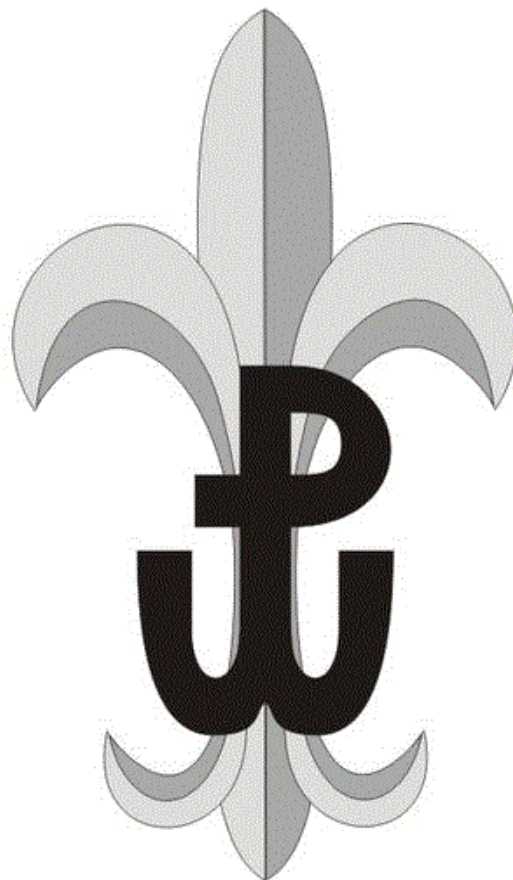
1. Nauczyciel odczytuje wiersz K.K. Baczyńskiego „Pokolenie” (warto posłużyć się całym tekstem; w podręczniku znajdują się jego obszernie fragmenty – wybór należy do prowadzącego zajęcia), a następnie objaśnia słowa, które mogą być niezrozumiałe dla uczniów. Powinien również zwrócić uwagę młodzieży na datę powstania utworu.
2. Uczniowie wyrażają swoje odczucia związane z treścią wiersza. Być może zauważą, że można wyodrębnić dwie jego części (jeśli tego nie dostrzegą, prowadzący informuje ich o tym).
3. Kolejnym etapem pracy jest interpretacja pierwszej części wiersza (strofy 1–5). Podmiot liryczny skupia się w niej na opisie przyrody. Po wnikliwej analizie środków stylistycznych (epitety, metafory, porównania) uczniowie zauważą zapewne, że nie jest to opis zwyczajny. Obrazy przyrody są nierealne, nasycone grozą, można odnieść wrażenie, że pochodzą z koszmarnego snu. Przyroda jest pełna życia, wszystko dojrzewa, owocuje, kwitnie, ale obfitość syci się umiarem. Bujna natura zestawiona jest z obrazami śmierci lub odczuciem lęku: chmury suną drapieżnie w mrok, ze świerków zwisa obcięta głowa, pod korzeniami znajdują się skręcone ciała, ludzie krzyczą, z liści spada krwawa rosa, przestrzeń wzdycha.
4. Nauczyciel zadaje uczniom pytanie, czy tego typu obrazy z czymś im się kojarzą (mogą pojawić się skojarzenia z filmami katastroficznymi, horrorami, grami komputerowymi, malarstwem; być może padnie też termin *katastrofizm* lub *apokalipsa*). Prowadzący objaśnia uczniom, na czym polega obrazowanie apokaliptyczne w literaturze oraz informuje, że w powszechnym przekazie obecny jest termin „apokalipsa spełniona”, który oznacza doświadczenie II wojny światowej. Objasnia również, że wizje apokaliptyczne są typowe dla twórczości K.K. Baczyńskiego ze względu na jego wojenne przeżycia i przeczucia. (Można zaproponować uczniom rozwiązanie zadania 1 z Karty pracy).
5. Kolejny etap lekcji dotyczy będzie interpretacji drugiej części wiersza. Uczniowie odczytują ponownie ten fragment (strofy 6–10). Następnie odpowiadają na pytanie, kto jest podmiotem lirycznym (z pewnością zauważą, że podmiot jest zbiorowy, a uczucia, o których mówi, dotyczą ludzi w podobnym wieku i z podobnymi doświadczeniami). Nauczyciel prosi młodzież o zwrócenie uwagi na początkowe słowa w strofach od 6 do 9 („Nas nauczono...”), objaśniając, że podmiot liryczny, stosując nieosobową formę

czasownika, wskazuje, iż młodzi ludzie zostali zmuszeni do pewnych działań nie z własnej woli i nie przez kogoś konkretnego, ale przez okoliczności. Zadaniem uczniów będzie wskazanie, czego nauczono całe pokolenie, i rozwiązanie zadania 2 z Karty pracy, w którym należy wskazać przyczynę takiej deformacji systemu wartości (zadanie ze względu na metaforyczny charakter opisu uczuć i doświadczeń może być skomplikowane dla młodzieży i będzie wymagało pomocy nauczyciela).

6. Podsumowaniem tej części lekcji powinno być zapisanie wniosku, który dotyczy zmiany systemu wartości całego pokolenia, spowodowanej nakładaniem się czasu młodości na czas wojny i przecuciem własnej

Fot. C. Piwowarski. Źródło: Wikipedia

śmierci. Jest ona też przygotowaniem do nadzwyczajnego zadania, jakim jest walka z wrogiem.

7. Nauczyciel pyta uczniów, czy widzą związek między zmianą sposobu myślenia o życiu i wartościach przedstawioną w poprzedniej części wiersza a treścią strofy ostatniej (młodzież zauważy zapewne, że wyraża ona przecucie przyszłych losów młodego pokolenia, które będzie musiało stanąć do walki i poświęcić swoje życie). Prowadzący zwraca uwagę na liczne metafory, które są opisem przyszłych losów: walki, śmierci, wysiłku, katastrofy. Takie przecucie śmierci całego pokolenia nazywane jest katastrofizmem generacyjnym.
8. Nauczyciel pyta uczniów, jaką obawę wyrażają ostatnie wersy wiersza (niepewność, czy zostaną zapamiętani jak bohaterowie Homera, czy też zapomniani, bez grobu, krzyża i ludzkiej litości) i czy ta obawa była zasadna.

Podsumowanie

Nauczyciel pyta uczniów, jakie są ich odczucia po omówieniu wiersza i co zapamiętali z lekcji. Ostatnim etapem zajęć będzie rozwiązanie zadania 3 z Karty pracy (może być to również praca domowa).

KARTA PRACY**Zadanie 1**

Wypisz z pierwszej części wiersza K.K. Baczyńskiego 4 cytaty zawierające obrazy apokaliptyczne.

Zadanie 2

Uzupełnij tabelę:

Nas nauczono:	Przyczyna:
Nie ma...	
Nie ma...	
Nie ma...	
Nie ma...	

Polska w czasach przełomu

Agata Szeska

Lekcja dla klasy 7

Temat lekcji: Polska w czasach przełomu

CELE OGÓLNE

- zapoznanie z historią Polski w czasach przełomu (1981–1989).

CELE OPERACYJNE

Uczeń zna/wie:

- jaka była sytuacja gospodarcza Polski na początku lat 80.,
- dlaczego wprowadzono stan wojenny i jakie były tego konsekwencje dla zwykłych obywateli,
- jaką rolę odgrywał ks. Jerzy Popiełuszko i dlaczego został zamordowany,
- zasługi Lecha Wałęsy oraz powód przyznania mu Pokojowej Nagrody Nobla,
- okoliczności, w jakich obradował Okrągły Stół, jego przebieg oraz postanowienia,
- daty wprowadzenia stanu wojennego, obrad Okrągłego Stołu oraz pierwszych wolnych wyborów,
- wyniki pierwszych wolnych wyborów,
- kim byli i jaką funkcję pełnili Wojciech Jaruzelski i Tadeusz Mazowiecki,
- okoliczności zmiany nazwy z Polska Rzeczpospolita Ludowa na Rzeczpospolita Polska.

Uczeń rozumie:

- słownictwo związane ze stanem wojennym: *stan wojenny, godzina milicyjna, cenzura, internowanie, Okrągły Stół, wybory kontraktowe*,
- jaką rolę odegrał ks. Jerzy Popiełuszko, a także jak i dlaczego został zamordowany,
- rolę papieża Jana Pawła II w walce o wolną Polskę.

Uczeń potrafi:

- zinterpretować źródła ikonograficzne (zdjęcia),
- uporządkować wydarzenia w kolejności chronologicznej,
- wyjaśnić hasło „Wasz prezydent, nasz premier”.

Agata Szeska – absolwentka historii i dziennikarstwa UAM, wieloletnia nauczycielka historii w PSD w Nowym Jorku oraz w Polsce.

METODY I FORMY PRACY

- wykład,
- rozmowa z uczniami – pogadanka.

POMOCE I MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

- podręcznik,
- fotografie,
- karty pracy,
- film – „Lekcje historii pod ostrym kątem – Stan wojenny w Polsce” <https://www.youtube.com/watch?v=8Tv0ogxgM4g>,
- film – fragmenty przemówienia Wojciecha Jaruzelskiego wprowadzającego stan wojenny <https://www.youtube.com/watch?v=RayToE35mDM>.

PRZEBIEG LEKCJI

Czynności organizacyjne

- sprawdzenie listy obecności,
- podanie tematu lekcji.

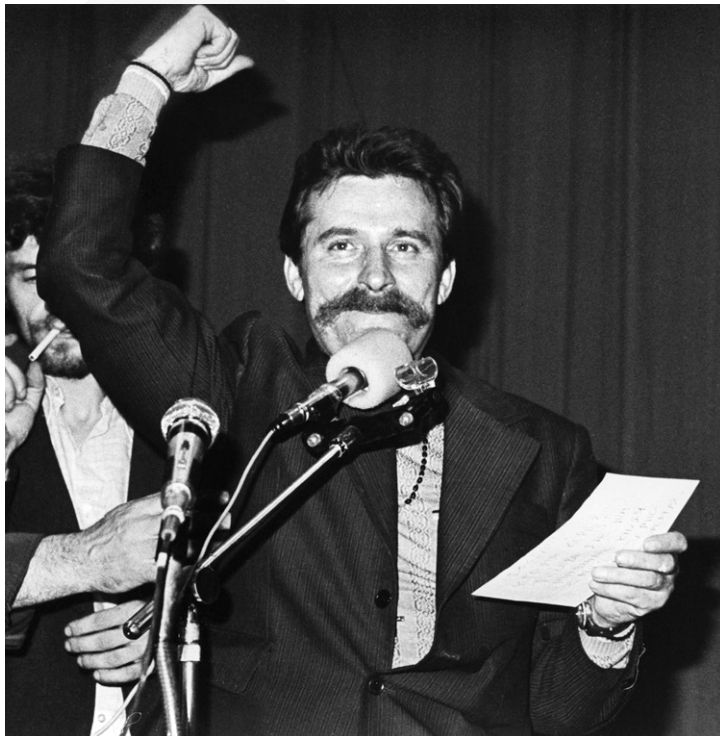

Wstęp

Przypomnienie sytuacji polityczno-społecznej końca lat 80. w Polsce i powstania Solidarności.

Część właściwa lekcji

1. Nauczyciel opowiada o okolicznościach wprowadzenia stanu wojennego oraz ogląda z uczniami film – fragment przemówienia Wojciecha Jaruzelskiego z 13 grudnia 1981 roku <https://www.youtube.com/watch?v=RayToE35mDM>.
2. Następnie przeprowadza z uczniami dyskusję na temat powodów, dla których został wprowadzony w Polsce stan wojenny, i omawia z nimi sytuację życiową ludzi w kraju. W ramach podsumowania uczniowie oglądają kolejny film z cyklu „Lekcje historii pod ostrym kątem”.
3. Przypomina postać Jana Pawła II, zamach na niego, a także znaczenie drugiej pielgrzymki papieża do Polski (16–23 czerwca 1983 roku), podczas której Ojciec Święty podtrzymywał na duchu naród polski; wkrótce po jego wizycie zniesiono stan wojenny.
4. Zapoznaje uczniów z kulisami przyznania Lechowi Wałęsie Pokojowej Nagrody Nobla w 1983 roku.
5. W dalszej części lekcji nauczyciel przybliża postać ks. Jerzego Popiełuszki, wyjaśnia jego funkcję kapelana Solidarności oraz księdza zaangażowanego w pomoc ofiarom prześladowań przez władze

Lech Wałęsa w czasie strajku w sierpniu 1980 w Stoczni Gdańskiej
Fot. G. Jabłoński. Źródło: Wikipedia

- komunistyczne. Przypomina głoszone przez niego hasło: „Zło dobrem zwyciężaj”. Uczniowie dowiadują się, w jakiej sytuacji kapłan został zamordowany przez SB w 1984 roku.
6. Uczniowie poznają okoliczności zwołania obrad Okrągłego Stołu, dowiadują się, kto w nich uczestniczył i jakie były najważniejsze postanowienia.
  7. Omówione są wyniki wyborów kontraktowych 4 czerwca 1989 roku. Wytłumaczone zostaje hasło: „Wasz prezydent, nasz premier” – premierem został Tadeusz Mazowiecki, a prezydentem Wojciech Jaruzelski. Przekazana jest informacja, że Polska zmienia nazwę z Polska Rzeczpospolita Ludowa na Rzeczpospolita Polska, oraz że w wolnych wyborach prezydenckich Lech Wałęsa został wybrany na prezydenta RP.

Podsumowanie

W ramach podsumowania nauczyciel rozdaje kartę pracy.

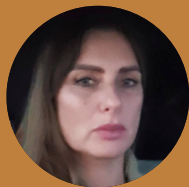
ZADANIE DOMOWE

Napisz, jaką rolę odegrał Lech Wałęsa w Polsce i na świecie w latach 80.

Współczesny rynek pracy w Polsce

Dorota Nagórska

Dorota Nagórska – absolwentka studiów magisterskich z geografii oraz studiów podyplomowych z bankowości i rachunkowości, z wzornictwa przemysłowego oraz podstaw ekonomii i przedsiębiorczości, nauczycielka w szkołach średnich w Słupsku.

Lekcja dla klasy IV szkoły średniej

Czas trwania zajęć: 45 minut

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- wyjaśnia terminy: *rynek pracy*, *stopa bezrobocia*, *aktywność zawodowa*,
- podaje przykłady nowych zawodów na rynku pracy oraz wskazuje najszybciej rozwijające się i najbardziej chłonne zawodowo działy (branże) gospodarki światowej i regionalnej,
- wyjaśnia zależność struktury zawodowej od stopnia rozwoju poszczególnych państw,
- potrafi wymienić pozytywne i negatywne konsekwencje zmian społecznych współczesnego rynku pracy w Polsce i na świecie,
- wskazuje regiony o największych możliwościach rozwoju rynków pracy związanych z usługami informacyjno-komunikacyjnymi,
- dokonuje analizy zależności rynku pracy od wykształcenia,
- przewiduje zmiany na rynku pracy w swoim regionie zamieszkania,
- określa wymagania współczesnych firm wobec pracowników,
- uzasadnia zróżnicowanie stopy bezrobocia w Polsce i wybranych krajach Europy.

FORMY PRACY

- praca grupowa,
- praca indywidualna,
- praca zbiorowa.

METODY PRACY

- podająca: wykład oraz dyskusja kierowana,
- operatywna: praca na podstawie treści dowolnego podręcznika z zakresu geografii Polski w szkole średniej i atlasu geograficznego, praca z kartami pracy,
- aktywizująca: burza mózgów w wersji 6–3–5 (W tej metodzie podaje się propozycje rozwiązań na kartce. Cyfra 6 oznacza liczbę osób lub grup uczestniczących w rozwiązywaniu problemu; 3 – liczbę podanych propozycji rozwiązań; 5 – liczbę powtórzeń określającą, ile razy kartka z zapisanymi pomysłami ma być przekazana grupie lub sąsiadowi. Stosując tę metodę, dzieli się klasę na 6 grup, z których każda podaje 3 pomysły rozwiązania problemu, po czym przekazuje kartkę dalej. Po skończonej rundzie kartkę puszcza się w obieg ponownie i powtarzamy czynności. W sumie mamy 5 rund. Nie wolno zapisywać tych samych rozwiązań, ale można je rozszerzać. Kończymy podsumowaniem pomysłów i wyborem najlepszych. W zależności od liczebności klasy metodę tę można modyfikować, np. w układzie 4–2–3. Do mocnych stron tej metody należy podanie dużej liczby rozwiązań, aktywizacja uczniów, wiele możliwości modyfikacji. Natomiast za słabe strony można uznać wydłużenie czasu przekazywania kartek między grupami, brak pomysłów czy też nieczytelne zapiski.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- podręcznik,
- zeszyt ćwiczeń – jeżeli jest,
- atlas geograficzny,
- podkład kartograficzny, czyli mapa konturowa.

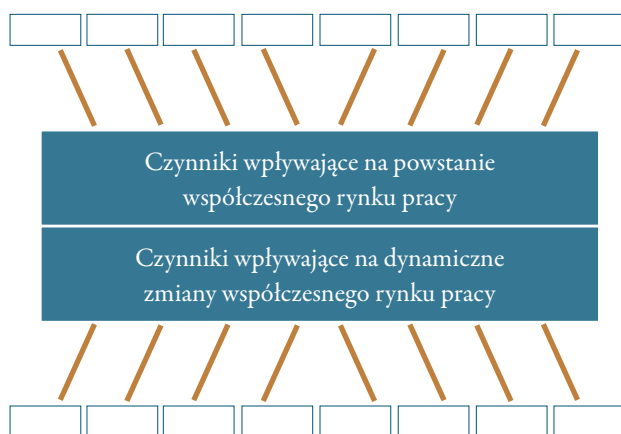
PRZEBIEG LEKCJI

Część wstępna: 11 minut

- Sprawy organizacyjne:
  - sprawdzenie obecności i pracy domowej z lekcji poprzedniej – 5 min,
  - podanie tematu i celów lekcji – 1 min.
- Na podstawie jednego zawodu, np. programisty, nauczyciel rozpoczyna omawianie wielokierunkowości i złożoności współczesnych zawodów na świecie. Następnie razem z uczniami wyjaśnia pojęcie rynku pracy i jego strukturę.

Część właściwa: 26–31 minut

- Nauczyciel, odnosząc się do wcześniej zdobytej przez uczniów wiedzy lub podręcznika, przypomina pojęcia związane z globalizacją i omawia jej wpływ na rynek pracy na świecie i w Polsce – 3 min.
- Nawiązując do wiedzy własnej uczniów, tworzy na tablicy schemat pokazujący, jakie czynniki oddziałują na rynek pracy. W tym celu rysuje na środku tablicy duży prostokąt, który dzieli na 2 części – od każdej odchodzi po kilka rozgałęzień, np.:

- Następnie wspólnie z uczniami uzupełnia prostokąt, wymieniając czynniki.
- Z kolei przechodzi do skutków dotyczących globalnego i lokalnego rynku pracy, wskazując jako główny problem bezrobocie. Zapisuje na tablicy pytanie:

W jaki sposób zlikwidować bezrobocie na świecie i w Polsce?
- Nauczyciel korzysta z metody 6–3–5. Dzieli klasę na 6 grup i sadza je na obwodzie koła. Rozdaje zespołom karty pracy oraz prosi, aby uczniowie przez chwilę porozmawiali o problemie i próbowali poszukać możliwych rozwiązań.

- Pamiętajmy, aby rozwiązania uczniowie zapisali na karcie ćwiczeń przy swoim numerze grupy.
  - Po upływie 3 minut grupy przekazują sobie karty zgodnie z kierunkiem wskazówek zegara.
  - Zespoły zapoznają się z wcześniejszymi wpisami, po czym podają swoje propozycje.
  - Karty wędrują coraz wolniej – każde następne przekazanie kart powinno trwać o minutę dłużej.
- UWAGA! Uczniowie mogą wpisywać różne pomysły, nawet najbardziej nierealistyczne. Ważne, aby się one nie powtarzały.*
- Po 5-krotnym przejściu kart powinno znaleźć się na nich 18 różnych pomysłów.
  - Grupy kolejno prezentują swoje propozycje.
  - Wspólnie z uczniami nauczyciel ocenia zapisane pomysły; wybieramy te, które są możliwe do zrealizowania.
  - Ocena pracy uczniów.

Podsumowanie

Na zakończenie nauczyciel wskazuje inne skutki globalizacji rynku pracy (segmentacja, nowe formy zatrudnienia, zacieranie różnic między lokalnymi rynkami pracy itp.). Na przykładzie Polski sygnalizuje, że w poszczególnych krajach mogą zachodzić zmiany w strukturze zatrudnienia.

Na koniec ocenia pracę zespołów lub pojedynczych osób stopniami lub plusami za aktywność.

PRACA DOMOWA

W ramach pracy domowej uczniowie powinni rozważyć w formie pisemnej następujący problem: *Zależność między stopniem rozwoju gospodarczego państw świata a strukturą zatrudnienia.*

KARTA PRACY**Zadanie 1**

Odpowiedz na pytanie: W jaki sposób zlikwidować bezrobocie w Polsce i na świecie?

Grupa (uczeń)	1. pomysł	2. pomysł	3. pomysł
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			

Święty Szczepan i prześladowania

Krzysztof Gospodarzec

Lekcja dla klasy VII

Temat katechezy: Święty Szczepan i prześladowania

Liczba jednostek lekcyjnych: jedna

OGÓLNY CEL KATECHETYCZNY

- zapoznanie uczniów z historią św. Szczepana,
- omówienie prześladowań pierwszych chrześcijan,
- zwrócenie uwagi na istnienie prześladowań religijnych we współczesnym świecie.

CELE OPERACYJNE

- uczeń rozumie znaczenie prześladowań za wiarę.
- zapoznanie z historią św. Szczepana i innych osób prześladowanych.

METODY I FORMY PRACY

- prezentacja, film, zdjęcia, ćwiczenia,
- praca z podręcznikiem.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- prezentacja multimedialna,
- zdjęcia,
- rekwizyty.

PRZEBIEG LEKCJI

Część wstępna katechezy

1. Modlitwa na rozpoczęcie zajęć.
2. Rozmowa skierowana na ciąg wydarzeń po Zesłaniu Ducha Świętego – głoszenie Ewangelii przez apostołów. Omówienie terminu *głoszenie Ewangelii* i podanie przykładów: udzielanie sakramentów, głoszenie Słowa Bożego, nauczanie katechezy. Wprowadzenie terminu: *chrześcijanie*, czyli ludzie, którzy przyjęli chrzest i uwierzyli w Jezusa.

Krzysztof Gospodarzec – doktor na Wydziale Edukacji Uniwersytetu Fordham, NY. Koordynator Formacji Katechetycznej w diecezji Brooklyn oraz Dyrektor Programu Religijnego i katecheta przy parafii Św. Stanisława Kostki.

Męczeństwo (ukamienowanie) Szczepana, witraż w Oknie bawarskim kolońskiej katedry, Niemcy. Fot. Raimond Spekking. Źródło: Wikipedia

Część zasadnicza katechezy

1. Historia życia apostołowskiego świętego Szczepana.

Szczepan został uczniem apostołów, diakonem (diakoniat stały to posługa w Kościele i pomoc kapłanom w funkcjach sakramentalnych i liturgicznych). Głosił Ewangelię w Jerozolimie, chrzczył, a także uzdrowiał. Niestety, ci, którzy ukrzyżowali Jezusa, również byli bardzo uprzedzeni do Jego uczniów i odrzucili nauczanie Szczepana. Pojmano go i wyprowadzono za miasto, gdzie został ukamienowany.

2. Fragment opisujący śmierć męczeńską św. Szczepana z Pisma Świętego (Dz 7, 54–60; dostępny również w podręczniku).

Tekst czytamy głośno, a następnie w rozmowie z uczniami zwracamy uwagę na trzy wątki:

- Postawa miłości i miłosierdzia św. Szczepana wobec swoich prześladowców (św. Szczepan modlił się za tych, którzy go kamienowali).
- Złość i dzika wściekłość oprawców.
- Ukazanie postaci Szawła obecnego przy śmierci Szczepana i dowodzącego grupą prześladowców.

3. **Prześladowania i rozwój chrześcijaństwa.** Pomimo prześladowań religia chrześcijańska rozwijała się bardzo szybko. Chrześcijanie spotykali się potajemnie w różnych miejscach: w domach prywatnych lub miejscach ukrytych, np. w katakumbach w Rzymie, czyli w podziemnych cmentarzach. W pierwszych wiekach chrześcijanie nie mieli swoich budynków sakralnych – kościołów, sanktuariów czy innych obiektów, ponieważ chrześcijaństwo było zakazane. Jednak wiara pierwszych chrześcijan w życie wieczne była silniejsza niż groźba kary więzienia lub śmierci. Za wyznawaną wiarę skazywano często ludzi na więzienie, tortury, zmuszano do wyparcia się wiary, ale najczęściej ponosili śmierć na arenach: pożarcie przez dzikie zwierzęta, palenie żywcem lub ukrzyżowanie. Ci, którzy oddawali życie za wiarę, podobnie jak Szczepan, nazywani są męczennikami. Męczennik jest jednocześnie świętym; w jego przypadku nie potrzeba cudu do kanonizacji, gdyż przelana krew jest potwierdzeniem jego świętości.

4. Ukazanie prześladowań współczesnego Kościoła.

Pomimo upływu wielu wieków i późniejszego zalegalizowania chrześcijaństwa (uczniowie będą omawiać ten temat podczas odrębnej lekcji katechezy) Kościół katolicki i wiara chrześcijańska są wciąż prześladowane w wielu krajach. Czasami jest to zastraszanie medialne, ale niestety również przemoc zagrażająca życiu (w wielu krajach Bliskiego Wschodu).

5. **Jak zareagowałbyś dziś wobec prześladowań?** Jak zachowałbyś się, gdyby tobie groziła kara za wyznawanie wiary?

Podsumowanie katechezy

1. Czytanie listu Asi Bibi (w podręczniku na s. 15). Asia Bibi wyznawała religię chrześcijańską (rzymskokatolicką) i mieszkała w Pakistanie, gdzie w 2008 roku została skazana na karę śmierci za przyznanie się do Pana Jezusa.
2. Film „Quo Vadis”. Opowiadamy ogólnie fabułę filmu i oglądamy wybrany fragment, np. sceny prześladowania chrześcijan.

Opowiadanie z dialogiem na lekcjach języka polskiego. „Ten dzień” Barbary Kosmowskiej

Laura Migas-Puch

CELE OGÓLNE (CELE DYDAKTYCZNE)

- znajomość cech i elementów opowiadania,
- umiejętność czytania ze zrozumieniem,
- sprawność w wyszukiwaniu szczegółowych informacji (w tekście),
- uświadomienie sposobów wyrażania uczuć.

CELE OPERACYJNE (OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ)

- umiejętność opisanie narratora,
- znajomość elementów charakterystyki postaci,
- rozwijanie kreatywności i wyobraźni,
- umiejętność znajdowania rozwiązań w sytuacjach kryzysowych.

FORMY I METODY PRACY

- praca indywidualna,
- ćwiczenia praktyczne,
- dyskusja,
- ćwiczenia twórcze.

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

- tekst opowiadania „Ten dzień” Barbary Kosmowskiej, opublikowany w nr. 29 (I/2023) „Asystenta. Pisma nauczyciela polonijnego”,
- karta pracy.

PRZEBIEG LEKCJI

Czynności organizacyjne

- Przywitanie uczniów, sprawdzenie obecności.
- Przedstawienie tematu lekcji: *Czym dla Mili jest „ten dzień”?*

Część właściwa

1. Wprowadzenie. Nauczyciel zadaje uczniom pytania, m.in.: co to jest opowiadanie? jakie są jego elementy? kto to jest narrator? jakie znają formy narracji? co to znaczy czytać ze zrozumieniem?
2. Czytanie tekstu. Prowadzący rozdaje uczniom opowiadanie „Ten dzień”, następnie czyta je na głos (lub wyznacza ucznia do jego odczytania).
3. Nauczyciel zadaje pytania sprawdzające rozumienie przeczytanego tekstu (dyskusja). Po każdym pytaniu daje uczniom chwilę na zastanowienie się nad odpowiedzią (przykładowe pytania: kim są postaci z opowiadania? kim jest narrator? o czym jest tekst? co oznacza tytuł: „Ten dzień”?).
4. Rozdanie kart pracy. Praca indywidualna. Uczniowie pracują indywidualnie, odpowiadając na pytania z karty pracy. Następnie (po określonym czasie) wyznaczone osoby wypowiadają się na forum klasy.

Podsumowanie

- Nauczyciel prowadzi dyskusję z uczniami o uczuciach, jakie towarzyszyły Mili. Wraz z klasą szuka rozwiązań kryzysowej sytuacji, w jakiej znalazła się dziewczynka.
- Praca twórcza. Tematy do wyboru (praca na lekcji lub jako zadanie domowe).
  1. Wyjaśnij, jak rozumiesz wypowiedź Mili: *Czuję wielką ulgę, bo nagle wiem, że nie powinnam się wstydzić za innych, nawet kiedy jest to najbliższa osoba.* Czy zdarzyło Ci się być w takiej lub podobnej sytuacji? Jakie uczucia Ci towarzyszyły? Napisz kartkę z pamiętnika, opowiadając o swoim doświadczeniu.
  2. Wyobraź sobie, że jesteś kolegą/ koleżanką Mili. Jakich rad mógłbyś/ mogłabyś jej udzielić? Jakie widzisz rozwiązanie jej sytuacji? Napisz list do Mili.

KARTA PRACY

Zadanie 1

Narrator opowiadania. Kim jest? Kto nim jest? Wypisz 5 cech charakterystycznych narratora opowiadania.

Zadanie 2

Postacie opowiadania. Jak Miła opisuje swoją mamę? Wypisz 5 przymiotników/ określeń/ cech charakterystycznych.

Zadanie 3

Plan wydarzeń. Ułóż podane wydarzenia w kolejności chronologicznej.

- Kasia pociesza koleżankę.
- Mama Miła przychodzi do szkoły.
- Miła nie chce iść na lekcje.
- Pani „Dobrusia” prosi dziewczynkę o rozmowę

Zadanie 4

Części mowy: rzeczowniki i przymiotniki. Uzupełnij brakujące wyrazy, wyszukując informacji w tekście.

- a) bezduszni _____
- b) szkolny _____
- c) _____ łzy
- d) _____ koleżanka
- e) _____ matka
- f) ślepa _____

Zadanie 5

Opisywanie emocji. Podkreśl uczucia, które towarzyszyły Miłi. Zastanów się nad swoim wyborem.

wstyd, niepokój, radość, stres, podekscytowanie, smutek, złość, pretensje, miłość, zazdrość, ulga, zrozumienie, przeżalenie, szczęście, wdzięczność, samotność, akceptacja.

Dogoterapia – pozytywny wpływ na dzieci w szkole¹

Sylvia Wadach-Kloczkowska

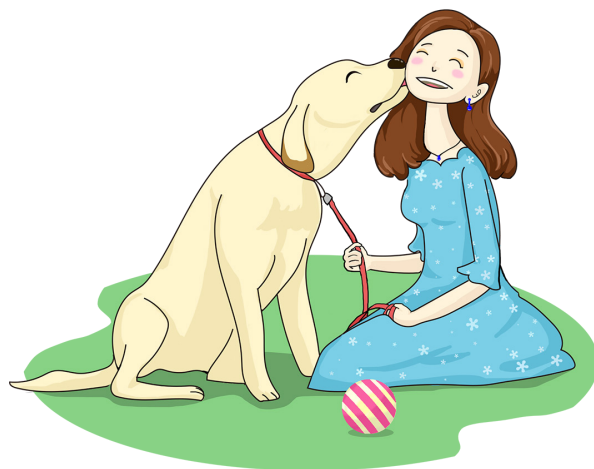
Sylvia Wadach-Kloczkowska – pedagog, absolwentka edukacji wczesnoszkolnej z pedagogiką rewalidacyjną na Uniwersytecie Rzeszowskim; nauczycielka w Polskiej Szkole im. św. Jana Pawła II w Bostonie (klasy I–III); nauczycielka w amerykańskim przedszkolu A Child's View Early Learning Center.

CO TO JEST DOGOTERAPIA?

Dogoterapia, inaczej zwana kynoterapią, to nazwa zajęć z udziałem psa. Jest to metoda wzmacniająca i wspierająca szeroko rozumiany rozwój dziecka. Polega na obecności na zajęciach psa, który jest odpowiednio przygotowany, wyszkolony i wyselekcjonowany, do czego służą opracowane testy predyspozycji. Zajęcia dogoterapeutyczne prowadzone są w różnych placówkach. Metoda staje się coraz popularniejsza w żłobkach, przedszkolach i szkołach. O charakterze spotkania decyduje prowadzący, uzależniając je od potrzeb i możliwości uczestników.

CELE DOGOTERAPII

Wielu specjalistów podkreśla nadrzędny cel dogoterapii, jakim jest wzbudzenie motywacji, czyli gotowości do podjęcia określonego działania. Pies staje się nowym, innym, a przede wszystkim ciekawym uczestnikiem zajęć, co sprawia, że podopieczny lepiej i chętniej współpracuje. Obecność zwierzęcia dodaje spontaniczności, wyzwala radość i zapewnia poczucie bezpieczeństwa. Pies nie ocenia, nie krytykuje, nie komentuje, akceptuje nas takimi, jakimi jesteśmy. Jest w relacji z nami wierny i oddany. Będzie przy nas bez względu na nasze sukcesy i porażki. Nie musimy przed nim nic ukrywać, on pierwszy wyczuje nasze radości i smutki i będzie z nami w nich uczestniczył. Dzięki dogoterapii możemy rozwijać funkcje poznawcze, sprawność fizyczną, komunikację, świadomość ciała, samodzielność,

funkcjonowanie społeczno-emocjonalne, koordynację, poczucie kontroli i sprawstwa, może oddziaływać na zachowania problemowe, obniżać poczucie lęku i samotności, a nawet poprawiać stan zdrowia fizycznego.

W tych obszarach funkcjonowania możemy wyróżnić następujące cele dogoterapii:

- usprawnianie motoryki dużej i małej,
- doskonalenie funkcji poznawczych,
- rozwijanie mowy,
- doskonalenie czynności samoobsługowych,
- rozwijanie sfery społeczno-emocjonalnej,
- usprawnianie koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- doskonalenie percepcji wzrokowej i słuchowej,
- kształtowanie zmysłu dotyku, węchu i równowagi.

JAKIE KORZYŚCI PRZYNOSI DOGOTERAPIA?

Metoda ta przynosi wiele korzyści zdrowotnych. Dzięki niej nawiązuje się więź człowiek–zwierzę, która może pozytywnie wpływać zarówno na ludzi, jak i na zwierzęta. Badania wskazują, że dogoterapia może fizjologicznie zmniejszyć poziom stresu (poziom kortyzolu) i zwiększać reakcje przywiązania, które wyzwalają oksytocynę. W tym aspekcie wpływa ona na:

- zmniejszenie lęku i stresu,

¹ Artykuł ukazał się w kwietniowym numerze „Białego Orła”.

- zmniejszenie odczuwania bólu,
- zminimalizowanie uczucia strachu lub zmartwienia,
- zwiększenie poczucia wsparcia społecznego,
- dostarczanie motywacji, stymulacji i skupienia.

Prosta czynność głaskania psa podczas dogoterapii wyzwała automatyczną reakcję relaksacyjną. Ludzie korzystający z dogoterapii odkryli, że głaskanie psów sprzyjało uwalnianiu serotoniny, prolaktyny i oksytocyny – wszystkich hormonów, które mogą odgrywać rolę w polepszaniu nastroju.

Zanim przystąpimy do stosowania dogoterapii w danej placówce, należy zapoznać się z zasadami bezpieczeństwa, które mają na celu lepsze poznanie potrzeb psa, sposobu postępowania ze zwierzęciem oraz unikanie w relacji z nim błędów. Warto też wiedzieć, jakie rasy psów najczęściej pracują w dogoterapii, są to: goldeny, labradory, spaniele, malamuty, samoyedy, beagle i pozostałe retrievery. Pamiętajmy, że są też rasy, które zostały wykluczone z pracy w dogoterapii, to rasy uznane za niebezpieczne: rasy bojowe, rottweilery, większość psów obronnych i stróżujących.

ZASADY BEZPIECZEŃSTWA W PRACY Z PSEM W GRUPIE DZIECI

Jeśli mówimy o zasadach bezpieczeństwa, należy wspomnieć o kilku najważniejszych:

- pies musi być przygotowany, wyszkolony, zdrowy, zaszczepiony,
- dzieci kontaktują się z nim dobrowolnie,
- pies pozostaje cały czas pod nadzorem dogoterapeuty,
- dzieci dotykają go tylko za zgodą dogoterapeuty,
- dogoterapeuta musi reagować na komunikaty, jakie przekazuje mu pies (stres, zmęczenie, zbyt trudne zadanie, lęk),
- powinien też mieć informacje o dzieciach, które boją się psów,
- potrzebna jest pisemna zgoda rodziców na udział ich dzieci w zajęciach oraz informacje o ewentualnych chorobach (np. padaczce) i alergiach (głównie na sierść psa),
- konieczna jest również współpraca w zespole: minimum dwie osoby dorosłe i dzieci.

Dzieci pracujące z psami w ramach dogoterapii doświadczają zwiększonej motywacji do nauki, co skutkuje lepszymi wynikami i stopniami w szkole. Badania nad efektami dogoterapii w szkołach wykazują wiele korzyści, na przykład, u dzieci, które biorą udział w takich zajęciach, obserwuje się pozytywne zmiany w uczeniu się, zwiększenie motywacji do nauki oraz wzmocnienie relacji z rówieśnikami i nauczycielami dzięki doświadczaniu zaufania i bezwarunkowej przyjaźni ze strony psa terapeutycznego. To z kolei pomaga uczniom nauczyć się wyrażać swoje uczucia i nawiązywać relacje oparte na zaufaniu. Uwidacznia się to we wzroście frekwencji w szkole oraz w zmniejszeniu zachowań lękowych.

Szkoła Języka Polskiego im. św. Jana Pawła II w Bostonie ma to szczęście, iż zatrudniła we wrześniu nauczycielkę, a zarazem terapeutkę dogoterapii, Ewelinę Olszewską, która 25 marca 2023 roku rozpoczęła zajęcia z psem. Pierwsze spotkanie z Moką, bo takie imię nosi czekoladowy labrador, było niesamowitym przeżyciem dla naszych podopiecznych. Opiekunka Moki, a zarazem wychowawczyni klasy pierwszej, opowiedziała, jak zaczęła się jej przygoda z dogoterapią.

Przygodę z dogoterapią rozpoczęłam w 2018 roku z wówczas trzyletnią czekoladową labradorką Moką w Warszawie, gdzie odbyliśmy szkolenie zorganizowane przez Profesjonalne Kursy Dogoterapii AAI-Perro. Kilka tygodni później już rozpoczęliśmy pierwsze zajęcia, a zleceń przybywało więcej z każdym tygodniem. Pracowałyśmy między innymi w żłobku, przedszkolu, szkole, z dziećmi niepełnosprawnymi intelektualnie, z autyzmem, z trudną młodzieżą, w szpitalu na oddziałach dziecięcych oraz w Domu Seniora. Były to jednorazowe lub cykliczne spotkania. Tematyka, jaką proponujemy, związana jest głównie z bezpieczeństwem w kontakcie z psem, obowiązkami wynikającym z posiadania psa, analizą psiego zachowania i wieloma innymi zagadnieniami. Zawsze towarzyszy nam świetna zabawa, odpowiednio dobrane środki dydaktyczne i radość z kontaktu z psem, oczywiście jest to kontakt dobrowolny z zachowaniem dobrostanu psa i człowieka. Kiedy w marcu odbyły się pierwsze zajęcia z Moką w Szkole Języka Polskiego w Bostonie, bardzo się ucieszyłam, że mój pies, który ma ogromny potencjał, będzie kontynuował swoją

misję niesienia radości oraz wsparcia w rozwoju społeczno-emocjonalnym dzieci. Jest to dla nas ogromne szczęście, że możemy kontynuować naszą przygodę z dogoterapią, a także wyróżnienie i wyzwanie, aby sprostać potrzebom i wymaganiom polskiej szkoły właśnie w Bostonie.

Na podstawie obserwacji zajęć mogę powiedzieć, że potwierdziło się przekonanie, iż spotkania z psem sprawiają radość, pozwalają przyzwyczać się do kontaktu ze zwierzęciem, stworzyć z nim dobrą relację oraz oderwać się od świata, który nas otacza. Samo przebywanie z psem, głaskanie go i przytulanie się do niego sprawia, że dziecko otwiera się przed terapeutą i jest chętniejsze do współpracy. Klasa druga, której jestem obecnie wychowawczynią, już nie może doczekać się kolejnego spotkania z psem. Moka jest wspaniałym wyszkolonym psem, przy którym czujemy się bezpiecznie i miło oraz jesteśmy pełni pozytywnej energii. Przez bezwarunkową akceptację pies pozwala zaspokoić potrzeby bliskości, złagodzić uczucie stresu i lęku. A to sprzyja wyciszeniu negatywnych emocji. Oprócz wymienionych korzyści, praca z czworonogiem pomaga ćwiczyć koncentrację, wzbogacać słownictwo i rozwijać spostrzegawczość. Mam nadzieję na regularne spotkania z naszym nowym przyjacielem.

Bibliografia:

- <https://sps10.swietochlowice.pl/2022/03/09/dogoterapia-w-naszej-szkole/>
- <https://www.medme.pl/artykuly/dogoterapia-jak-lecza-psy,35319.html>

O przyjaźni i nie tylko...

Fragmenty esejów stypendystów CPSD 2023

Polska Szkoła Doksztalająca im. Henryka Sienkiewicza, Brooklyn, NY

Pola Kandybowicz: *Przyjaźń to ogromna wartość. [...] Posiadanie przyjaciela w życiu realnym jest bardzo ważne. W obecnych czasach można mieć wielu „przyjaciół” w mediach społecznościowych, ale prawdziwym przyjacielem jest tylko ktoś, z kim można razem pokonywać życiowe trudności. [...]*

Szkoła Języka Polskiego im. Marii Konopnickiej, Poughkeepsie, NY

Ryan Surowiec: *Dla każdego z nas „idealna szkoła” znaczy coś innego. Dla uczniów na pewno byłaby to szkoła bez zadań i obowiązków, dla nauczycieli szkoła z posłusznymi uczniami, którzy sami chcą robić więcej zadań, i wspierającymi rodzicami. Nie wiem, które rozwiązanie byłoby idealne, ale wiem, czego życzyłbym mojej szkole. Bardzo chciałbym, aby moja polska szkoła miała swój własny budynek. [...]*

Szkoła Kultury i Języka Polskiego im. św. Jana Pawła II, Bridgeport, CT

Natalie Baldowski: *Ludzie zostali stworzeni do podejmowania decyzji, przechodzenia przez różne etapy życia, uczenia się na własnych błędach. Przechodzenie przez to wszystko samemu jest bardzo trudne i sprawia, że ludzie nie radzą sobie. [...] Przyjaciele zmieniają nasze spojrzenie na świat, z nimi łatwiej przechodzić przez trudności, a także cieszyć się z życia. [...]*

Klaudia Bielski: *Z przyjaciółką czy przyjacielem można porozmawiać o wszystkim. Taka osoba najczęściej zna cię na wylot. [...] Przyjaciele są bardzo potrzebni w naszym życiu. Dzięki nim łatwiej jest pokonać trudności związane ze szkołą czy z życiem codziennym. [...]*

„Każdy przekład jest klęską...” — rzecz o trzech wybitnych tłumaczkach

Agnieszka Hałubiec

Krzysztof Umiński, *Trzy tłumaczki*, [projekt okładki i stron tytułowych, opracowanie graficzne i typograficzne Anna Pol], wydanie pierwsze, Warszawa 2022, Marginesy.

Tytuł, który zaproponowałam, jest może trochę jak oksymoron, ale inspirowany słowami jednej z bohaterek omawianej książki „Trzy tłumaczki” Krzysztofa Umińskiego. Bo to opowieść o żmudnej walce z żywiołem słowa i o wybitnych osobowościach, które umiały do tej walki stanąć. Czasem nierównej i toczonej w trudnych warunkach.

Dłubanie godzinami w jednym zdaniu. Szukanie najlepszej wersji. Jak oddać niuanse, trafić w sens i przekazać autora? Nie pozostaje nic innego, jak rozkładać na czynniki pierwsze, czasem wymaga tego nawet jednosylabowe słowo. Słowo zamienione na słowo? Nie, czasem jedno słowo, wymaga trzech innych lub słowotwórczej inwencji. Zapełniają się notesy możliwymi interpretacjami, naprowadzającymi śladami. Tak w bólach rodzi się przekład. Rzetelny, uczciwy, z baterią dobrych słowników w pogotowiu. Trzeba kochać takie zajęcia, aby uczciwie mu się oddać z myślą o czytelnikach, mając na uwadze jakość, bo zdecydowanie wciąż nie o pieniądze tu chodzi... Nawet dziś, choć po II wojnie światowej, kiedy bohaterki Krzysztofa Umińskiego rozpoczynały karierę w przekładzie, pieniądze za prace translatorskie były jeszcze nędzniejsze. Lektura listów Joanny Guze, jednej z bohaterek książki, które świetnie dokumentują perypetie życiowe tłumaczki, doskonale obrazuje, z czym musiała się zmagać młoda kobieta, samotna matka, aby uprawiać swój zawód i przeżyć. Czasem trzeba było tłumaczyć książki, które „splendorów i stanowisk” nie przynosiły. Na marginesie tego wątku Krzysztof Umiński pyta: „Za co odpowiada tłumacz? Czy tylko za jakość swej pracy? Czy również za idee, które niesie przetłumaczona przezeń książka?”. I przywołuje współczesną dyskusję w środowisku tłumaczy, którą wywołał Jerzy Jarniewicz, sugerując, że tłumacz odpowiada za to, jak tłumaczy

i co tłumaczy. Z tym polemizował Rafał Lisowski, który stwierdził, że niewielu tłumaczy ma realny wpływ na to, co się przekłada, a „żyć z czegoś trzeba”. Sam Umiński podsumowuje to tak:

Przyznaję, bliższy jest mi maksymalizm Jarniewicza. Uważam, że tłumaczyć warto wtedy, kiedy się książkę uważa za cenną, inaczej człowiek świadomie uczestniczy w zaśmianiu świata. A przecież sam więcej niż raz sprzeniewierzyłem się tej zasadzie (m.in. próbując zarobić na pisaniu tej książki) i wiem, że czasem trudno uniknąć tłumaczenia książek głupich i złych. Zwłaszcza gdy ktoś żyje wyłącznie z przekładu. Lub jest debiutantem. Lub samotnie wychowuje dziecko.

Zawód trudnych wyborów, obarczony pasją, która, aby mogła trwać, czasem wymaga kapitulacji wobec słabszych tytułów. A mimo to Joanna Guze, Maria Skibniewska i Anna Przedpeńska-Trzeciakowska zapisują się w historii polskiego przekładoznawstwa jako wybitne tłumaczki, które „sprowadziły” do Polski wielu wybitnych autorów i ich utwory. Powieści już kultowe, bez których nie można wyobrazić sobie literatury: „Trzej muszkietierowie”, „Hobbit”, „Dżuma”, „Duma i uprzedzenie”...

Opowieść o tych trzech kobietach-tłumaczkach jest również opowieścią o bardzo trudnych czasach. Autorowi udało się odmalować los tych kobiet i jego tło. Mocne, ekspansywne, naznaczające. Listy Joanny Guze to skreślony na papierze zapis trudnych lat powojennych, obraz państwa, w którym o wszystko, nawet o najbardziej podstawowe sprawy bytowe, trzeba było się „szarpać”. Nie tylko proza życia się w nich zamyka, ale też piękny zapis życia literackiego, kulturalnego: korespondencja z Julią Hartwig, Andrzejem Vincenzem, Gustawem Herlingiem-Grudzińskim, Józefem Czapskim, Andrzejem Kijowskim. Bardzo interesująca jest część poświęcona tłumaczeniu powieści Alberta Camusa, z którym tłumaczka nawiązała kontakt korespondencyjny. Wszystko to na tle przeobrażeń politycznych w Polsce, które raz zezwalały, raz zabraniały wydawać konkretnych autorów.

Umiński oddał również sytuację Camusa we Francji i jego sporów z Sartre'em, a także polską recepcję jego powieści.

Joanna Guze „dostarczyła” wielu znakomych tytułów z literatury francuskiej. Żeby się o tym przekonać, wystarczy rzucić okiem na zestawienie tłumaczeń, które podsumowuje rozdziały poświęcone tej tłumaczce. Po niej przychodzi nam przyjrzeć się Annie Przedpeńskiej-Trzeciakowskiej. Uczestniczka powstania warszawskiego, anglistka, najczęściej łączona jest z powieściami Jane Austin, które mogła z sukcesem tłumaczyć między innymi dzięki mamie, która mając kontakt z dawną arystokracją, wspomagała przekład dialogów czy fraz w rodzaju „two courses”, jednak sama tłumaczka zebrała również pokaźny zbiór książek o Jane Austin i jej czasach. Żeby przygotować dobry przekład, potrzebny jest szeroki kontekst. I czynnik ludzki. Stąd uważam, że sztuczna inteligencja jeszcze długo nie zastąpi tłumacza z krwi i kości. Bo czy AI będzie wiedziała, że dawniej „two courses” oznaczało „rybę i pieczyście”?

Umiński przedstawia także strategie tłumaczki w wyborze rozwiązań, wskazuje na jej warsztat, czasem konieczność obrony swoich wyborów przekładowych. Porównuje z innymi tłumaczeniami. Ile kłopotu może sprawić sam tytuł, interesująco opisuje przy okazji Faulknera i jego powieści, którą znamy pod tytułem „Wściekłość i wrzask”. „Uważam, że każdy przekład jest klęską. Właściwie chodzi o różnicę punktów w tej przegranej, żeby była jak najmniejsza” – mówi Anna Przedpeńska-Trzeciakowska i pewnie wielu tłumaczy może się pod tymi słowami podpisać. Nie da się tłumaczyć bez strat, a nieprzekładalność jest zmurą tłumacza, który dokonuje nadludzkich wysiłków, aby choć trochę oddać „sens i treść”.

Trzecia z bohaterki Umińskiego – Maria Skibniewska – znana jest z tłumaczeń Tolkiena. Poza jej dorobkiem translatorskim, o niej samej niewiele można powiedzieć, autor skupił się głównie na jej dorobku. „Rozziew między astronomicznym dorobkiem przekładowym Skibniewskiej a znikomością śladów, jakie po niej pozostały, poraża. Trudno przez chwilę nie pomyśleć, że coś jest na rzeczy. Że chciała zniknąć, rozpuścić się w przekładzie”.

Skibniewska wiodła samotniczy tryb życia, oddana przez wiele godzin codziennemu przekładowi. Bezdzietna wdowa wypełniała czas pracą. Tłumaczyła z francuskiego

Krzysztof Umiński Trzy tłumaczki

Albert Camus, *UPADEK MĘDCAJU*, przeł. Joanna Guze
J.R.R. Tolkien, *WŁADCA PIERŚCIENI*, przeł. Maria Skibniewska
William Faulkner, *WŚCIEKŁOŚĆ I WRZASK*, przeł. Anna Przedpeńska-Trzeciakowska

MARGINESY

i angielskiego. Ale w pamięci funkcjonuje przede wszystkim jako pierwsza tłumaczka dzieł Tolkiena. Tolkienowskie pierwsze przekłady to bardzo ciekawy wątek w książce Umińskiego. Interesujące jest także to, jak autorzy uczestniczą w procesie przekładu swoich książek na inne języki. Czasem bywa to obezwładniające. Tolkien przede wszystkim dawał instrukcje dotyczące nazw własnych i bardzo mu zależało, żeby trzymać się jego propozycji nazewnictwa.

Camus, Dumas, Austin, Faulkner, Tolkien, Salinger, Wolfe, Sillitoe, Updike, James, Dickens, Bradbury, Malraux... i jeszcze wielu innych. Byli szansą, ucieczką od szarości i koszmaru życia w państwie komunistycznym. Uciekały od tego tłumaczki, a po nich – czytelnicy. Okładki pierwszych wydań można zobaczyć w „Trzech tłumaczkach” Krzysztofa Umińskiego – książce o literaturze, jej celach, wartościach. Książce o żmudnej, cichej pracy tłumaczy, tak często niedocenianej, a która „kosztuje”. Ilu bohaterów, ile akcji, zdarzeń ominęłoby naszą wyobraźnię już od dzieciństwa, gdyby nie tłumacz.

ŻYCIE WYMAGA OD CIEBIE WYSTARCZAJĄCO WIELU ZOBOWIĄZAŃ

Sprawy finansowe pozostaw nam

Od 1976 roku, Polsko-Słowiańska Federalna Unia Kredytowa służy Polonii, oferując pełny zakres usług i produktów finansowych dla całej rodziny. Dzięki zaufaniu i lojalności Członków PSFCU, dbamy również o siłę całej polonijnej społeczności w USA.

*Odwiedź jeden z dwudziestu oddziałów PSFCU
w stanach Nowy Jork, New Jersey, Illinois i Pensylwania
lub otwórz konto przez Internet na **www.NaszaUnia.com!***

NASZA UNIA TO WIĘCEJ NIŻ BANK!

Do otwarcia konta obowiązują zasady członkostwa. Inne ograniczenia mogą obowiązywać.